

Het kán in Almere, maar moet het wel?

De gemeente Almere wil binnen haar grenzen dolgraag stedelijkheid creëren. Hierbij gaat ze uit van het traditionele concept van stedelijkheid. Het is echter maar de vraag of de inwoners van Almere hier op zitten te wachten. Daarmee wordt ook de haalbaarheid van de ambitieuze plannen twijfelachtig. Een reactie op het in dit nummer gepubliceerde artikel 'Van groeikern naar complete stad'.

WILLIAM SMIT

Hoewel de maakbaarheid van de samenleving sinds de jaren zeventig als een achterhaald idee wordt beschouwd, spelen maakbaarheidsgedachten impliciet nog dikwijls een grote rol in beleid. De verwachtingen, en met name van beleid ten aanzien van het sturen van sociale processen door middel van fysieke ingrepen, blijven vaak onverminderd hoog. Het verschil is dat het huidige beleid, conform het neo-liberale klimaat, in de vorm van een aansprekend marketingconcept wordt gegoten. Een goed inzicht in de marktverhoudingen en een slimme marketingstrategie zijn de instrumenten die het estafettestokje hebben overgenomen van de socialistische of technocratische varianten.

Dit in ogenschouw nemend blijft de vraag relevant of een dergelijk beleid haalbaar is. Nog belangrijker is het om de vraag te stellen of de gestelde doelen wel wenselijk zijn. Deze beide vragen hebben betrekking op het huidige beleid van de gemeente Almere.

Stedelijkheid

In haar streven om een complete stad te worden heeft de gemeente Almere de ambitie om binnen haar grenzen meer stedelijkheid te creëren. In het artikel 'Van groeikern tot complete stad' maakt auteur Kim van Leeuwen, om het beleid van Almere te toetsen, gebruik van een traditionele definitie van stedelijkheid. In deze definitie zijn naast fysiek-ruimtelijke ook economische, sociale en culturele aspecten van belang. Bovendien gaat het hierbij om de interne variatie van elk aspect. Dit laatste betekent dat er niet alleen bijvoorbeeld veel culturele voorzieningen dienen te zijn, maar ook een gevarieerd aanbod van deze voorzieningen.

De gemeente Almere richt zich vooral op de ontwikkeling van deze traditionele vorm van stedelijkheid. Een aantal overwegingen maken een succesvolle realisatie van dit concept niet alleen onwaarschijnlijk, maar wellicht ook ongewenst.

De nadruk op fysiek-ruimtelijke ingrepen is het eerste zwakke punt van het beleid van Almere zoals dit door Van Leeuwen beschreven is. Bij het creëren van stedelijkheid is fysiek-determinisme een gevaarlijke gedachtegang. Stedelijkheid wordt in de eerste plaats geproduceerd door mensen. Met compacte bouw, variatie in de gebouwde omgeving en goed ingerichte openbare ruimte wordt nog geen stedelijkheid verkregen, laat staan dat zo'n omgeving 'gewone' mensen tot stedelingen kan conditioneren. Het is eerder een proces van uitsortering dat een stedelijk klimaat tot gevolg heeft dan dat de gebouwde omgeving stedelijkheid genereert. Dit proces van uitsortering is eenvoudig van aard: individuen die zich tot de stad aangetrokken voelen, en dus potentiële stedelingen zijn, gaan in de stad wonen. Mensen die zich niet tot de stad aangetrokken voelen, en dus potentiële niet-stedelingen zijn, zoeken hun heil buiten de stad. De vermeende conditionering door de fysieke omgeving heeft dus geen stedelingen tot gevolg, de invloed van andere stedelingen des te meer.

Gemeentelijk beleid

Gewaagde ontwerpen van gerenommeerde architecten zullen dus waarschijnlijk niet leiden tot stedelijkheid. De gemeente Almere lijkt dit te beseffen en onderkent

dat voor de vorming van stedelijkheid ook een heterogene bevolking nodig is. Ze blijkt echter ook op dit punt snel te vervallen in een vorm van fysiek-determinisme. Door het vergroten van de diversiteit van de woningvoorraad hoopt Almere ook andere bevolkingsgroepen aan te trekken. Maar alleen de aanwezigheid van de juiste typen woningen trekt nog geen gewenste inwoners aan. Het is eerder te verwachten dat deze woningen betrokken worden door suburbaan georiënteerde jongeren en startende gezinnen in plaats van de typische stedelingen zoals yuppen, studenten en kunstenaars. Stedelijk georiënteerde mensen zullen zich eerder in de richting van het naburige Amsterdam of Utrecht begeven. De historisch gegroeide aantrekkingskracht van oude binnensteden zal niet zo eenvoudig door Almere gekopieerd kunnen worden.

In ieder geval zijn de voorgestelde maatregelen in de vorm van nieuwe voorzieningen, hoogstandjes op architectonisch en stedenbouwkundig gebied en gevarieerde woningbouw niet voldoende. Een succesvolle imagocampagne biedt nog het meeste perspectief. Dit kan de potentiële stedeling misschien overtuigen om zich in Almere te vestigen. Maar wat dit betreft kan gerust gesteld worden dat er nog een hoop werk aan de winkel is, Almere heeft nou niet bepaald het imago van een bruisende stad.

En al zou de stedeling door deze beeldvormingcampagne overgehaald worden om naar Almere te verhuizen, dan zal de realiteit van Almere snel genoeg duidelijk worden. Met Amsterdam en Utrecht in de buurt lijkt het aangaan van de concurrentiestrijd om de traditionele stedeling nogal naïef.

Alternatief beleid

Het is echter prijzenswaardig dat de gemeente Almere zich niet neerlegt bij de kwalitatieve verhoudingen tussen de steden in de regio. De ruimtelijke orde is immers altijd in beweging en wordt continu geproduceerd en herschapen. Met de ambitie om stedelijkheid te creëren legt ze de lat echter wel erg hoog. Almere wordt over het algemeen beschouwd als een buitengewoon succesvol suburbaan woonmilieu. Het is dan ook de vraag of Almere zich wel in een andere richting moet willen ontwikkelen.

Rust-ruimte-groenmilieu (Bron: Marco Bontje).

Als de gemeente Almere per se stedelijkheid wil, dan kan ze, in plaats van terug te grijpen op het traditionele model van stedelijkheid, zich beter richten op de zogenaamde nieuwe vormen van stedelijkheid, zoals ook sociaal geograaf Ivan Nio voorstelt. Deze nieuwe vormen van stedelijkheid zijn niet gebaseerd op het traditionele beeld van een tolerant, gedifferentieerd, historisch en cultureel hoogstaand binnenstadsmilieu, maar op alternatieve definities van stedelijkheid.

Dit kan ten eerste een niet-plekgebonden vorm van stedelijkheid zijn. De woning dient als uitvalsbasis voor allerlei activiteiten die verspreid zijn over het stedelijk veld, waaronder Almere zelf. De stedelijkheid bevindt zich zo op verschillende plaatsen die verspreid zijn over het gehele stedelijk veld. De 'edge city' is een tweede alternatieve definitie; een nieuwe stad onafhankelijk van de oude centrumstad en totaal anders van opzet. Deze stad heeft wel alle voorzieningen voor de dagelijkse behoeften, maar heeft niet het specifieke binnenstadsmilieu. De 'edge city' is bovendien logistiek meer op de auto afgestemd. Deze vormen van stedelijkheid, hoewel er natuurlijk te discussiëren valt over de vraag of je deze vormen stedelijk kunt noemen, sluiten meer aan bij de mogelijkheden van Almere en bij het leefpatroon van veel inwoners van de gemeente. Traditioneel stedelijke voorzieningen als een schouwburg zijn bijvoorbeeld al in Amsterdam en Utrecht aanwezig. Deze zijn voor de meeste inwoners van Almere goed te bereiken en bieden een meer authentieke beleving van stedelijkheid dan een schouwburg in Almere zelf zou kunnen. De bijdrage van zo'n

voorziening aan de stedelijkheid is dan ook gering. Voorzieningen als 'paintball' en 'karten' zijn veel beter in te passen in de structuur van Almere.

Beter imago

Rest de vraag waarom de gemeente Almere zich zo ambitieus blijft inzetten voor traditionele stedelijkheid. Het lijkt onwaarschijnlijk dat de gemeente er zelf van overtuigd is dat stedelijkheid gerealiseerd kan worden. Sterker nog, het is de vraag of de gemeente dat eigenlijk wel wil. Een 'echte' stad heeft ook andere zijden zoals een hoerbuurt, junks, zwervers, achterstandswijken en relatief veel groepen met een lage sociaal-economisch positie. Dit zal de gemeente zich zeker moeten realiseren.

Paradoxaal genoeg wil de gemeente Almere de specifieke voordelen van de suburb behouden: veiligheid, rust, ruimte, recreatie en groen. Dit is van belang voor haar concurrentiepositie in het stedelijk veld. De huidige ruime, polycentrische opzet van Almere is ideaal voor dit soort rust-ruimte-groenmilieu. Het is een van de sterke punten van Almere en de gemeente is daarmee complementair aan bijvoorbeeld de centrumstedelijke milieus van Amsterdam en Utrecht. De ambitie om een traditioneel stedelijk centrum te worden en de afzonderlijke kernen tot een samenhangend en compact geheel te laten smelten staat haaks op deze complementariteit. Dit zal dan ook alleen maar contraproductief werken voor de aantrekkelijkheid van de stad Almere. Het is dus de vraag of Almere deze sterke positie en specifieke functie binnen de regio in moet wisselen voor een buiten-

gewoon zwakke en onzekere positie als stedelijk centrum dat de concurrentie aan moet binden met Amsterdam en Utrecht.

Het lijkt erop dat het Almere vooral te doen is om haar imago, en niet om de creatie van echte stedelijkheid. Almere wil af van het saaie slaapstad-imago. Net als voor de bewoners is dit imago voor de gemeente niet aantrekkelijk: het is niet jong, snel en wild. Almere wil het beeld van een bruisende stad combineren met de realiteit van de rustige suburb. Wat het resultaat zal zijn laat zich gemakkelijk raden: een grotendeels inhoudsloze imagoverandering, gepaard gaande met aansprekende fysieke investeringen zoals gedurfde architectonische ontwerpen die bij elkaar niet meer dan een decor vormen dat voor hetzelfde geld uit de studio's van Hollywood afkomstig had kunnen zijn. Ondertussen zullen de werkelijke activiteiten van de inwoners van Almere zich elders afspelen: in de buurt waar de kinderen spelen, naar school gaan en waar de dagelijkse boodschappen gedaan worden; ergens tussen Almere en Amsterdam op grootschalige snelweglokaties waar de grotere inkopen gedaan worden; in Weesp op zaterdagavond bij vrienden of familie; in Utrecht waar men op zondag naar het museum gaat.

In het artikel 'Van groeikern tot compacte stad' wordt betoogd dat stedelijkheid in Almere mogelijk is. Met de voorgestelde middelen is dit echter twijfelachtig. Het is bovendien sterk de vraag, als het creëren van stedelijkheid in Almere al kan, of het in Almere wel moet. Het woonmilieu van Almere is nu nog complementair aan de traditionele steden in het stedelijk veld. Voor de huidige bewoners zal het verlies aan veiligheid, rust en groen waarschijnlijk sterker wegen dan de winst van een bruisend stadscentrum. De ambitie van stedelijkheid lijkt daarom in Almere op een inhoudsloze poging tot imagoverbetering.

Redactie AGORA

Literatuurselectie

Rooilijn themanummer: 25 jaar Almere, jaargang nr. 2, februari 2001.
Lecuwen, K. van (2000) Van groeikern tot complete stad. *Agora*, jg. 17, nr. 2.